

ile Ebü'l-Meâlî Nehhâs Râzî onu öven kasideler yazmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mücmelü't-tevârîh ve'l-kışâş (nşr. M. Ramazânî), Tahran 1318, s. 410, 412; Beyhakî, *Târîh* (Hüseynî), s. 127, 128, 132, 376, 406; Râvendî, *Râhatü's-sudûr* (Ateş), I, 135-140; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özeydin), İstanbul 1987, X, 110, 179, 198, 207, 212, 219, 336; Bündârî, *Zübde'tü'n-Nusra* (Burslan), s. 87, 240-241; Hândmîr, *Düstûrü'l-vüzerâ* (nşr. Saîd-i Nefîsî), Tahran 2535 şş., s. 178, 187-188, 196; Münşî, *Nesâ'imü'l-es'hâr* (nşr. Celâleddîn-i Ürmevî), Tahran 1337 hş., s. 57-58; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), IV, 273; Abbâs-ı İkbâl, *Ve-zâret der 'Ahd-i Selâtin-i Büzürg-i Selcûkî*, Tahran 1338 hş./1959, s. 202-221; C. L. Klausner, *The Seljuk Vezirate A Study of Civil Administration 1055-1194*, Cambridge 1973, s. 47, 77, 87, 106-107, 126, 133; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 1983, s. 153; A. K. S. Lambton, *State and Government in Medieval Islam*, Oxford 1985, s. 108; a.m.f., "The Internal Structure of the Seljuq Empire", *CHIr*, V, 252; Abdülkerim Özeydin, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. 12, 77; K. V. Zetterstéen, "Fahrülmülk", *İA*, IV, 448; C. E. Bosworth, "Nizâmiyya", *Et*² (İng.), VIII, 81; Dihhuda, *Luğatnâme*, XXI/A, s. 78.

ABDÜLKERİM ÖZEYDİN

FAHRÜLMÜLK, İbn Ammâr

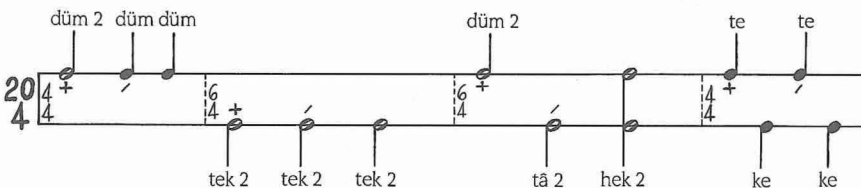
(bk. İBN AMMÂR, *Fahrülmülk*).

FAHTE

(فاخته)

Türk mûsikisi usullerinden.

Farsça "üveyik kuşu" anlamına gelen kelimenin ad olduğu bu büyük usul yirmi zamanlı ve on üç vuruşludur. Bir sofyan ile iki yürük semâi ve yine bir sofyan usulünün birleşmesinden meydana gelmiş olup 20/4'lük ikinci mertebesi kullanılmıştır. Fahte, ayrıca zencir usulünün terkinde yer alan ikinci usuldür. Şematik gösterilişi şöyledir:

Daha çok peşrev ve bestelerde kullanılan bu usulle az da olsa bazı kâr ve ilâhilerin ölçüldüğü görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 67-68; Özkan, *TMNKI*, s. 650; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 115; Sadettin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 346 (1978), s. 15.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

FAİK ÂLİ OZANSOY

(1876-1950)

Servet-i Fünûn devri şairlerinden.

Asıl adı Mehmed Faik olup Diyarbakirli Said Paşa'nın küçük oğlu ve Servet-i Fünûn devri edebiyatçılarından Süleyman Nazif'in kardeşidir. Diyarbakir'de doğdu. İlk öğrenimine burada başladı ve askerî rüşdiyeyi bitirip bir yıl idâdiye devam ettikten sonra İstanbul'da Mekteb-i Mülkiyye'nin idâdî kısmına girdi. 1897'de *Servet-i Fünûn* mecmuası etrafında bir araya gelen şair ve yazarlarla sıkça görüşmesi ve bazı şiirlerinin bu dergide yayımlanması üzerine göz altına alındı. Bu sebeple bir yıl kadar okula gidemedi. Ağabeyi Süleyman Nazif'in araya girmesiyle yeniden tahsiline devam etti ve ancak 1901'de Mekteb-i Mülkiyye'den mezun olabildi.

İlk görevi Süleyman Nazif'in mektupçu olarak bulunduğu Bursa vilâyeti maiyet memurluğudur. Bu sırada Ayvalık, Gönen, Erdek kaymakam vekilliklerinden sonra sırasıyla Sındırgı, Burhaniye, Pazarköy ve Mudanya kaymakamlıklarında bulundu. Midilli, Beyoğlu ve Üsküdar mutasarrıflıklarının ardından Dahiliye Nezâreti Hey'et-i Teftişîyyesi başkâbetinde görev aldı; Mütareke yıllarında Diyarbakir valisi oldu. Şubat 1920'de Ebûbekir Hâzım Bey'in (Tepeyran) Dahiliye nâzırlığı sırasında müsteşarlığa getirildiyse de kabinenin fazla uzun ömürlü olmaması yüzünden bu görevi kısa sürdü.

Faik Âli Ozansoy

Bir ara devlet görevinden ayrılarak Fransız Saint Benoit Mektebi'nde Türkçe, Mülkiye Mektebi'nde Fransızca derslerini okuttu. Dahiliye müsteşarı olarak yeniden devlet görevine döndü ve 1931 yılında bu görevden emekliye ayrıldı.

Arapça, Farsça, Fransızca bilen ve emeklilik yıllarında kendini bütününü şiir ve edebiyata veren Faik Âli, bir ara oğlu Münis Faik [Ozansoy] ile birlikte *Marmara* (1936) adlı aylık bir dergi de çıkardı, fakat bu derginin yayını uzun sürmedi. Faik Âli 1 Ekim 1950'de Ankara'da öldü; vasiyetine uyularak İstanbul'da Zincirlikuyu'daki Asrî Mezarlık'ta çok sevdiği Abdülhak Hâmid'in yanına gömüldü.

Şiire Mekteb-i Mülkiyye yıllarında Servet-i Fünûn hareketi içinde başlayan Faik Âli, ilk şiirlerini ancak 1908'de *Fânî Telsilliler* adı altında bir araya getirebildi. Aynı yıl *Midhat Paşa* adlı uzun manzumesini yayımladı. Fecr-i Âtî edebî hareketinin de içinde yer alan Faik Âli bu devrede kaleme aldığı şiirlerini *Temâsil* adlı kitabında topladı. I. Dünya Savaşı yıllarında millî duyguları güçlendirici, bilhassa ordunun mâneviyatını yüceltici nitelikle kaleme aldığı şiirlerini de *Elhân-ı Vatan* adıyla yayımladı. Meclis-i A'yân'ın dağıtılması üzerine Viyana'da parasız kalan Abdülhak Hâmid'in duygularına tercüman olmak amacıyla "Şâir-i A'zam'a Mektup" adlı uzun ve ünlü manzumesini kaleme aldı (1923).

Edebiyatla ve özellikle şiirle meşgul kültürlü bir ailenin çocuğu olarak doğan Faik Âli şiir zevki ve sevgisini küçük yaşlarda aile muhiti içinde tattı. Buna Mekteb-i Mülkiyye sıralarında Recâizâde Mahmud Ekrem ile Abdülhak Hâmid hayranlığı eklendi. Hâmid'i taklit etmesi ve onun yolundan gitmesi ikinci bir Hâmid olarak adlandırılmasına yol açtı. Ancak Hâmidâne şiir söylemek hevesiyle ağır bir dil kullanmış, şiirlerinde

Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara çokça yer vermiştir. Sanatının ilk döneminde Servet-i Fünûn ekolünün ferdiyetçi şiir anlayışının tipik temsilcisiydi. Özellikle *Fânî Tesellîler* adlı şiir kitabında yer alan şiirlerde ve bu kitaba yazdığı önsözde devrin yarattığı "melâl ve infial"den açıkça söz eder ve derin bir bedbinlik içine gömülür. Bu kötümserlik havası yettiği edebî çevrenin etkisiyle oluşmuş ve o da özellikle Tevfik Fikret'in yolunda yürümüştür. 1908'den sonra yazdığı şiirlerde ise bu bedbinlik yerini dış çevre ile ilgilenmeye bırakmıştır. Bilhassa Trablusgarp, Balkan harpleri ve I. Dünya Savaşı yıllarında devletin ve milletin içine düştüğü derin acılara yabancı kalmamış, millet ve vatan sevgisini terennüm etmeye yönelmiştir. *Elhân-ı Vatan* adlı kitabının ilk bölümünde devrin genç şairlerine seslenmesi ve onları bu duygularla coşturmaya çalışması dikkate değer niteliktedir.

Velûd bir şair olan Faik Âli, Servet-i Fünûn edebiyatı mensupları arasında 1908 sonrasında tiyatro ile ilgilenen yazarlardan biridir. İki piyesinden birincisi, Çanakkale savaşları sırasında doğan bir aşkı vatan sevgisiyle bütünleştirmeye çalışan *Pâyitahtın Kapısında*, diğeri ise konusunu şair Nedîm'in hayatından ve yaşadığı dönemden alan *Nedîm ve Lâle Devri* adlı manzum eserdir. Bunlardan başka bazı tercümeleri de vardır.

Belli başlı eserleri şunlardır: *Şiir kitapları. Fânî Tesellîler* (Bursa 1324), *Midhat Paşa* (Bursa 1324), *Temâsil* (İstanbul 1329), *Elhân-ı Vatan* (İstanbul 1331, 1333), *Şâir-i A'zam'a Mektub* (İstanbul 1339 r./1341), *Tiyatroları. Pâyitahtın Kapısında* (İstanbul 1336/1918), *Nedîm ve Lâle Devri* (1950). Şarkı olarak birçok şiir yazmış olan Faik Âli'nin güftelerinden on üçü on altı bestekâr tarafından Türk müsisinin çeşitli formlarında bestelenmiştir (geniş bilgi için bk. Öztuna, II, 569).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 359; İsmail Habib [Sevûk], *Edebî Yeniliğimiz*, İstanbul 1940; Ergun, *Türk Şairleri*, III, 1391; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi: 1860-1923*, Ankara 1958, s. 385; a.mlf., *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Ankara 1979, s. 92; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (İstanbul 1960), İstanbul 1978, s. 253; Mücellidoğlu Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, III, 880-890; Banarlı, *RTET*, II, 1046; Taha Toros, *Mazi Cenneti*, İstanbul 1992, s. 143-157; İsmail Parlatır, "Özansoy, Faik Âli", *TA*, XXVI, 217.

İSMAİL PARLATIR

FÂİK BEY, Hacı

(bk. HACI FÂİK BEY).

FÂİK EFENDİ, Ömer

(1855-1919)

Osmanlı hattatı.

İstanbul'da Ayasofya Camii civarındaki Yerebatan mahallesinde doğdu. Karadeniz Ereğlisi'nden olan Kürekçi Ali Efendi'nin oğludur. İlk mektebe devam ettiği sırada Topçubaşı Bâlâ Süleyman Ağa Mektebi hocası Şumnulu Ömer Rüşdü Efendi'den sülûs ve nesih yazılarını öğrenmeye başladı. 1871'de Bahri Efendi'den icâzet aldı. Oğlu Muhiddin Hattat-oğlu'nun verdiği bilgiye göre Faik Efendi'nin Bâlâ Camii'nde yapılan icâzet merasiminde Reisülhattâtın Kazasker Mustafa İzzet Efendi de hazır bulunmuş ve icâzet kıtasının altına icâze cümlesini bizzat yazmıştır. Faik Efendi daha sonra talebesi olmak istediği Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin tavsiyesiyle onun öğrencisi Mehmed Şefik Bey'e devam etmiştir. Sekiz yıl Şefik Bey'den yazı meşketmiş, ondan sülûs nesih ve sülûs celîsinin inceliklerini öğrenerek zamanının önde gelen hattatları arasına girmiştir. Faik Efendi resmî bir görev kabul etmeyip hayatını Cerrahpaşa'da Davutçeşmesi sokağındaki evinde kitap okuyarak, üstatların yazılarını inceleyerek ve yazı yazarak geçirmiştir. Yalnız hocası Ömer Rüşdü Efendi'nin vefatı üzerine Süleyman Ağa Mektebi ile diğer bazı mekteplerde geçici olarak hüsn-i hat hocalığı yapmıştır. 20 Cemâziyelâhir 1337'de (23 Mart 1919) vefat eden Faik Efendi'nin kabri Silivrikapı dışında, Seyyidnizam cad-

desinde Bâlâ Kabristanı'nda set üzerindedir.

Hat sanatı yanında mürekkep yapma, kâğıt âharlama ve murakka' hazırlama işinde de usta olan Faik Efendi, tezhip sanatını Beyazıt'ta kâğıtçılar ve mücellitler kâhyası Hacı Ahmed Efendi'den öğrenmiştir. Sesi güzel olan Faik Efendi mûsikiye de âşına bir sanatkârdı. Ancak onun asıl kıymet ve şöhreti hat sanatının sülûs, nesih ve celî sahasındadır. Halen Topçubaşı Bâlâ Süleyman Ağa Külliyesi'ndeki Şefik Efendi yolunda mevcut celî-sülûs yazıları, Faik Efendi'nin yazı sanatındaki seviyesini gösteren ve günümüze ulaşan güzel örneklerdendir.

Bâlâ Külliyesi içinde yer alan türbenin iki cephesini kaplayan ve ahşap saçakla pencere kemerleri arasında bulunan, 16 m. uzunluğunda ve 40 cm. eninde, mermer üzerine hakkedilmiş celî-sülûs hatla Âyetü'l-kürsî ile Fecr sûresinin 24-30. âyetleri Faik Efendi'nin hattıyladır. Türbe cephesine ihtiyaç veren bu kitabenin keşbesinde "Faik min telâmiz-i Mehmed Şefik 1312" ibaresi vardır. Bâlâ Çeşmesi'nin sağında ve solunda celî-sülûs ile 35 × 115 cm. ebadında mermere hakkedilmiş, Enbiyâ sûresinin 30. âyetiyle İnsân sûresinin 21. âyetini ihtiva eden 1309 (1892) tarihli hatlar da Faik Efendi'nindir. Bugün ilkokul olarak kullanılan tekkenin duvarındaki çeşme aynasının 1313 (1895) tarihli beyzî gömme mermer kitabesiyle tekkenin kapısı üstündeki celî kitâbe de Faik Efendi'nin hattıyladır. Bu kitâbe, Topkapı Sarayı ikinci avlusunun kubbe altı tarafında teşhir edilmektedir.

Faik Efendi'nin Bâlâ Külliyesi'ndeki bu eserlerinden başka İbnülemin Mah-

Faik Efendi'nin
celî-sülûs
hatla yazdığı
Bâlâ Türbesi
saçaklı altındaki
Âyetü'l-kürsî'nin
başlangıcı ile
Fecr sûresinin
son âyeti
ve keşbe kısmı -
Silivrikapı /
İstanbul